

სახელმწიფოს როლი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების დასაქმებაში

ნინო ანანიშვილი
სტუ-ის დოქტორანტი

რეზიუმე

მიუხედავად იმისა, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების პრობლემებმა მიიქცია სახელმწიფოსა და საზოგადოების ყურადღება, მაინც მთავარ გამოწვევად რჩება მათი დასაქმება. არსებობს პროგრამები, რომელიც ასაქმებს სპეციალური საჭიროების მქონე ხალხს, თუმცა მათ მინიმალურ პროცენტს, რადგან თავად სააგენტოებსაც სჭირდებათ გაძლიერება უკეთესი შედეგისთვის, ასევე სოციალური სანარმოები, რომლებიც მიმართულნი არიან შშმ პირების დასაქმებაზე, საჭიროებენ სახელმწიფოს კეთილ ნებას ფინანსური ნახალისებით ბენეფიციარების რიცხვის გასაზრდელად. დასაქმებული მოსახლეობა, რომელიც თავად ფარავს ყოფით ხარჯებს ქვეყნის ღირსეულ ნაწილს წარმოადგენს, რომლის არსებობაც წარმოუდგენელია სახელმწიფო დახმარების გარეშე.

საკვანძო სიტყვები:

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები; შშმ პირების დასაქმება; დასაქმება; ეკონომიკა; უმუშევრობა; შშმ სტატისტიკა, სოციალური სანარმო.

"THE ROLE OF THE STATE IN THE EMPLOYMENT OF PERSONS WITH DISABILITIES"

Nino Ananiashvili,
GTU Ph.D. student

RESUME

However, the problems people with disabilities are facing today grabbed the State and social attention, still their unemployment remains as major challenge. There are programs to employ people with special needs, but it covers only the minimum percent of PwD as far as the agencies need empowerment on their own for better result. Therefore, there social enterprises working on employment of PwD are in need of State financial support to success. Employed population, which covers the costs of living, is a worthy part of the country, the existence of which is unimaginable without state support.

Key words: people with disabilities; employment of people with disabilities; employment; unemployment; economics; people with disabilities statistics, social enterprise.

შესავალი

დღეს-დღეისობით უამრავი ადამიანი თუ ორგანიზაცია ალაპარაკდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების უფლებებზე, მათ ინტეგრაციაზე საზოგადოებაში და თავად სპეციალური საჭიროების მქონე ხალხიც ეწევა თვითადვოკატირებას. გარდა იმისა, რომ ჯანდაცვა და განათლება პირველადი უფლებებია, რომლითაც თავისუფლად უნდა სარგებლობდნენ შშმ პირები, ასევე აუცილებელია დასაქმების სფეროში მათი გათვალისწინება, როგორც სამუშაო ძალის, რადგან ადამიანის ცხოვრებაში აუცილებელი ფაქტორია ეკონომიკური შემოსავალი, რომლის ადექვატური რაოდენობა განსაზღვრავს ცხოვრების ხარისხს, ფიზიკურ და ემოციურ კმაყოფილებას, ჯანმრთელობას და ფსიქო-სოციალურ სტატუსს. არსებობს ვალდებულებები, რომელთაც თავს ვერ ავარიდებთ, როგორიცაა კომუნალური გადასახადები, კვება, სამედიცინო მომსახურება ... და არსებობს ადამიანური მოთხოვნილება, როდესაც მას თავად სურს თავისივე ცხოვრება დატვირთოს სამუშაოთი, რომლის შესრულებასაც უნდა მოსდევდეს შესაბამისი მატერიალური ანაზღაურება.

შინაარსი

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 3.720.400¹ ადამიანს, საიდანაც დასაქმებულია 1.779.900² პირი და საშუალო ხელფასის უმაღლესი ნიშნული დაფიქსირებულია საფინანსო საქმიანობაში, რომელიც 1908 ლარს აღწევს, მომსახურების სფეროში, როგორიც არის სასტუმროები და რესტორნები - 741 ლარია, ხოლო ყველაზე დაბალ მაჩვენებლად განათლების სფეროს მუშაკები გვევლინებიან საშუალო ხელფასის 564 ლარის ოდენობით.

საინტერესოა გადავხედოთ გადასახადებსაც, რომელიც დღეს ასე გამოიყურება და მათი გადაუხდელობა კანონით ისჯება (იხ. ცხრილი):

ქვეყანა ვერ განვითარდება იმ პირობებში, როდესაც მისი მოსახლეობის დიდი ნაწილი სიღარიბის ზღვარზეა. ეს ზღვარი იდება მაშინ, როდესაც საარსებო მინიმუმი მოიცავს ინდივიდის ძირითადი საარსებო მოთხოვნილების დაკმაყოფილების შესაძლებლობას და მას აბსოლუტური ზღვარი ეწოდება. არსებობს შეფარდებითი ზღვარის მცნება, როდესაც საზოგადოების ყველაზე დაბალი ხელფასის მქონე დასაქმებული ადამიანის შემოსავალი

1 საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახურის 2016 წლის მონაცემი

2 საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახურის 2015 წლის მონაცემი

დასახელება	ერთეული	გადასახადი ლარში
ელექტრო ენერგია ¹	101-301 კვტ.	0.18 ლარი
ბუნებრივი გაზი ²	1 მ ³	0.46 ლარი
დასუფთავების სამსახური ³	1 სულ მოსახლეზე	2.5 ლარი
წყალმომარაგება ⁴	ფიქსირებული: 1 სულ მოსახლეზე	3.892 ლარი

1 <http://telasi.ge> / 2 <https://www.ktg-tbilisi.ge/>

3 <http://www.tbsg.ge/> 4 <https://www.gwp.ge/>

თანაფარდობაში მოგვყავს მოსახლეობის დანარჩენ ნაწილთან.

შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს 2015 წლის მარტის აღრიცხვის მიხედვით 118.651 (ქვეყნის მოსახლეობის 3%) შეზღუდული შესაძლებლობის პირია რეგისტრირებული, რომელიც იღებს სოციალურ დახმარებას. თუმცა, რეალობაში ფაქტები სხვა მონაცემებს გვაძლევს. „ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის“ (WHO)³ კვლევის მიხედვით, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები მოსახლეობის დაახლოებით 10% წარმოადგენენ, რაც დაახლოებით 350.000 ადამიანია საქართველოში.

არასამთავრობო ორგანიზაციის „ხელი-ხელს“ მიხედვით, რომელიც უზრუნველყოფს 18 წელს ზევით შშმ პირებისთვის საოჯახო გარემოს შექმნას, თითო სპეციალური საჭიროების მქონე ადამიანის დღიური ხარჯი 32 ლარია, რომელიც მოიცავს კვებას, ტრანსპორტირებას, სამედიცინო მომსახურებას, კომუნალური ხარჯების გადახდას, ჰიგიენას და სხვა ყოფით ხარჯებს, თუმცა დღეს სახელმწიფო მხოლოდ 50% ფარავს და მათ ძირითად შემოსავალს პენსია წარმოადგენს, რომელიც განისაზღვრება შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მიხედვით და 100-დან 180 ლარამდე მერყეობს, რომელიც საუკეთესო შემთხვევაში დღეში 6 ლარი გამოდის.

სოციალური სააგენტოს დასაქმების პროგრამების დეპარტამენტმა შეიმუშავა მხარდაჭერითი დასაქმების მომსახურების პროგრამა, რომელიც მოიაზრებს შშმ პირების ანაზღაურებადი სამუშაოს მოძიებას, რომლისთვისაც აუცილებელია, რომ შშმ პირი დარეგისტრირდეს სოციალური მომსახურების სააგენტოს ბაზაში, შეავსოს განაცხადი და სოციალურმა სააგენტომ მიიღოს მომართვა, რომელიც გამოიგზავნება სხვადასხვა სააგენტოს მიერ.

თუმცა, IDFI⁴-ს მონაცემების მიხედვით, მკვეთრად გამომხატული 15 წლის და ზემოთ შშმ პირების 3.8%-ია დასაქმებული, მნიშვნელოვნად გამომხატული შშმ პირების 4.8%, ხოლო ზომიერად გამომხატული შშმ პირების - 7.8%, რაც დაახლოებით 7-ჯერ ნაკლებია ევროპის სხვა ქვეყნების მაჩვენებელთან შედარებით.

3 World Health Organization

4 IDFI - ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი www.idfi.ge

საქართველოს პრემიერ-მინისტრის ინიციატივით 2016 წლის იანვარში დაარსდა მაღალტექნოლოგიური სივრცე, რომელიც „ინოვაციების და ტექნოლოგიების სააგენტო“-ს ერთ-ერთი მთავარი პროექტია. ხოლო, თავად სააგენტო საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს საჯარო სამართლის იურიდიული პირია (სსიპ), რომელიც დამოუკიდებლად ახორციელებს სოციალურ, საგანმანათლებლო და კულტურულ საჯარო საქმიანობას, თუმცა სახელმწიფო კონტროლით.

ნებისმიერს, იქნება ეს სპეციალური საჭიროების მქონე პირი თუ სხვა სახის დაინტერესებული ადამიანი, რომელსაც გააჩნია იდეა, შესაძლებლობა ეძლევა გამოიყენოს ტექნოპარკის ინფრასტრუქტურა, ათვისოს სივრცე, გამოიყენოს შესაბამისი ხელსაწყოები და საბოლოოდ საკუთარი ნაწარმი გაიტანოს ეროვნულ თუ გლობალურ ბაზარზე, რომელიც განკუთვნილია ახალი ტიპის ტექნოლოგიებისთვის.

ამასთანავე, თბილისში ფუნქციონირებს სოციალური საწარმოები, რომლებიც ორიენტირებულნი არიან კონკრეტულად შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების დასაქმებაზე. სოციალური საწარმო „კოდალა“ დაარსდა 2013 წელს, რომელიც თავიდან იყო სპორტისა და ახალგაზრდობის სამინისტროს საგრანტო პროგრამა. გამოცხადებულ კონკურსში აპლიკაციის შეტანის და მოგების შედეგად შეძენილი იქნა ხეზე სამუშაო დანადგარები. დაფინანსება გაგრძელდა პირველი 6 თვე, რის შემდეგაც საწარმო თვითდაფინანსებაზე აგრძელებს მუშაობას უკვე მეოთხე წელია. დამწყებ ეტაპზე „კოდალა“-ში მუშაობდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე სამი ბენეფიციარი, თუმცა დღეს უკვე 20-მდე ადამიანია დასაქმებული. მენეჯმენტი დაკომპლექტებულია წარმოების ხელმძღვანელით, კომპანიის ხელმძღვანელით, მარკეტინგის მენეჯერით, დიზაინერითა და ბუღალტრით.

სოციალური საწარმო განიმარტება როგორც ბიზნეს პრინციპებით მოქმედი საწარმო, რომელსაც გააჩნია სოციალური მისია საზოგადოებრივი პრობლემების მოსაგვარებლად. იგი იყენებს ბიზნეს მიდგომებს და მისი წარმატება იზომება როგორც დადებითი გავლენით სოციალურზე. მეორე მაგალითია სოციალური საწარმო „დადარი“, სადაც ხორციელდება სპეციალური საჭიროების მქონე პირების არაფორმალური სწავლება და გადამზადება პრო-

ფესიული უნარ-ჩვევების ჩამოსაყალიბებლად ხეზე მუშაობის დასაქმების პერსპექტივით. დღეს დასაქმებულია 4 შშმ პირი.

სამსუხაროდ, სოციალურ სანარმოებს არ გააჩნიათ რაიმე სახის სახელმწიფო მხარდაჭერა, მხოლოდ ბენეფიციარები სარგებლობენ სტაჟირების პროგრამით, რომელიც პირველი სამი თვე ნაზღაურდება 200 ლარით თითო სტაჟიორზე.

დასკვნა

მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს სახელმწიფო პროგრამები, რომლის ფარგლებშიც ათეულობით შშმ პირია დასაქმებული საჯარო თუ კერძო კომპანიებში, ასეულობით დაუსაქმებელი სპეციალური საჭიროების მქონე ადამიანი კვლავ რჩება სახელმწიფო კმაყოფაზე, რომელიც თავად ინდივიდსაც აზარალებს ღირსეული ცხოვრების წარმოებაში და სახელმწიფოსაც, რომელიც ვალდებულია აღიქვას შრომისუნარიანი მოქალაქე სამუშაო ძალად, დააფასოს მისი წვლილი წარმოებაში და ხელი შეუწყოს მის ღირსეულ ცხოვრებას. სწორედ ამიტომ, საჭიროა სტატისტიკის წარმოება, რომელიც რეალურ სურათს მოგვცემს ქვეყანაში შშმ პირების რაოდენობაზე და სახელმწიფო ვალდებულებების შესრულება, რომელიც მოიცავს მათ დასაქმებაზე ზრუნვას, იქნება ეს სოციალური სააგენტოების გაძლიერება თუ სხვა ორგანიზაციების მხარდაჭერა, რომელნიც ორიენტირებულნი არიან სპეციალური საჭიროების მქონე პირების დასაქმებაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანები - საზოგადოების განუყოფელი და პატივსაცემი ნაწილი“, თამარ ზაალიშვილი, 2014
2. საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახური:
http://geostat.ge/?action=page&p_id=145&lang=geo
http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=151&lang=geo
3. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სტატისტიკა
<https://www.disabled-world.com/disability/statistics/>
4. ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი
https://idfi.ge/ge/data_analysis%20on_persons_with_disabilities_living_in_georgia
5. სოციალური მომსახურების სააგენტო
http://ssa.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=1233
6. საქართველოს პარლამენტი
http://www.parliament.ge/ge/ajax/downloadFile/32428/shezguduli_shesadzleblobebis_programebi
7. საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო
<https://napr.gov.ge/p/171>
8. საზოგადოებრივი მაუწყებლობა
<https://1tv.ge/audio/shshm-pirta-dasaqmebis-khelshemwyobi-sakhelmwifo-programebi/>